

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยในฐานะที่เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของเงินตราต่างประเทศ และยังเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ชนบท ทำให้เกิดการจ้างงาน การสร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว กล่าวคือค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่ใช้จ่ายออกไปจะหมุนเวียน ไปเป็นรายได้ของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องมากมาย ซึ่งในทางเศรษฐกิจแล้วเป็นเรื่องที่ยอมรับกันว่าเมื่อคนเราเดินทางออกจากถิ่นที่อยู่ของตนเองไปท่องเที่ยวยังสถานที่อื่นจะต้องมีค่าใช้จ่ายต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการซื้อของที่ระลึกและอื่นๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ของนักท่องเที่ยว จะกลายเป็นรายได้ของธุรกิจบริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจร้านค้า ธุรกิจร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก กิจการขนส่งและบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นธุรกิจการบริการที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศในแต่ละปีนับแสนล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความสวยงามทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมทั้งสิ่งดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนับว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศกับรายได้จากสินค้าส่งออกสำคัญ 10 รายการแรกของประเทศไทยจะเห็นได้ว่ามีมูลค่าที่ใกล้เคียงกับสินค้าส่งออกอันดับแรกของประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตาราง 1.1 แสดงการเปรียบเทียบมูลค่าจากการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศกับจากสินค้าส่งออกสำคัญ 10 รายการแรกของประเทศไทย

รายการ	มูลค่า : ล้านบาท				
	2544	2545	2546	2547	2548
รายได้จากการท่องเที่ยว ของชาวต่างประเทศ*	299,047.0	323,484.0	309,269.0	384,360.0	450,000.0
เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	351,797.8	319,127.2	339,939.8	368,875.9	474,950.5
รถยนต์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	117,613.9	125,244.3	164,705.8	220,801.5	310,524.2
แผงวงจรไฟฟ้า	154,879.5	141,912.4	191,540.3	196,444.3	221,450.7
เม็ดพลาสติก	71,428.7	76,110.9	89,204.8	124,808.6	168,138.9
ยางพารา	58,708.0	74,603.6	115,796.9	137,465.5	148,868.4
อัญมณีและเครื่องประดับ	81,312.3	93,082.2	104,525.6	106,278.9	129,357.3
เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ และส่วนประกอบ	74,910.2	89,751.6	103,764.7	129,542.5	126,995.9
เสื้อผ้าสำเร็จรูป	129,128.9	116,589.3	114,744.6	124,267.2	126,693.9
เหล็ก เหล็กกล้าและ ผลิตภัณฑ์	48,300.6	53,600.4	70,222.3	99,588.2	116,078.2
เคมีภัณฑ์	44,875.6	51,150.1	65,897.4	82,847.9	106,015.3

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

*การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวจึงได้พยายามส่งเสริมให้คนไทยเดินทางมาท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวไม่น้อยไปกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ ถึงแม้ว่ารายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในส่วนนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศเข้ามาก็ตาม แต่จากการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยด้วยกันเองนั้น ก็คิดเป็นมูลค่ามหาศาล

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่เก่าแก่จังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประกอบไปด้วยเทือกเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำธารและ

น้ำตกมากมายหลายแห่ง อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่ยังมีความพร้อมในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคมขนส่งที่สะดวก ทั้งทางอากาศ และยังมีบริการบริการรถโดยสารสาธารณะเชื่อมต่อกับทุกอำเภอ นอกจากนี้ยังมีการขนส่งโดยทางรถไฟอีกด้วย มีระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการจัดอยู่ในระดับที่ดี มีไฟฟ้าใช้เกือบทุกหมู่บ้าน มีโทรศัพท์ทุกระดับ มีน้ำประปาใช้ในหมู่บ้านเกือบทุกตำบล มีโรงพยาบาลในระดับอำเภอ และมีสถานอนามัยในระดับตำบลมีที่พักแระระดับต่างๆ ในชุมชนสำคัญทุกแห่ง มีธุรกิจที่ให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น นำเที่ยวรถเช่า เป็นต้น มีร้านขายอาหารหลายระดับ มีสินค้าที่เป็นของที่ระลึกประเภทต่างๆ

จังหวัดเชียงใหม่ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทที่น่าสนใจ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาที่มีความสูงที่สุดในประเทศ มีน้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน แหล่งน้ำ อุทยานแห่งชาติ และวนอุทยานที่มีพืชพันธุ์ไม้ที่แปลกตา แหล่งท่องเที่ยวประเทศประวัติศาสตร์ศาสนสถาน เช่น มีเมืองโบราณหลายแห่ง มีวัดวาอารามสำคัญหลายแห่ง มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทประเพณีวัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรม มิวานประเพณีและเทศกาลต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนมีสภาพภูมิอากาศที่เย็นสบายในฤดูหนาว และประชาชนในท้องถิ่นมีอุปนิสัยโอบอ้อมอารี มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งในแง่ของเสื้อผ้าการแต่งกาย การใช้ภาษา การออกแบบอาคารส่งก่อสร้างต่างๆ เป็นต้น จึงทำให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนบนที่เป็นเมืองสำคัญ และถือเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและบริการ โดยอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งยังมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป

เทศกาลประเพณีต่างๆ ก็ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่ง ที่สนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ให้มากยิ่งขึ้น เพราะเทศกาลและประเพณีถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น โดยช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายนจะเป็นช่วงที่มีเทศกาลและประเพณีที่สำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ เทศกาลยี่เป็ง เทศกาลไม้ดอกไม้ประดับและเทศกาลสงกรานต์

เทศกาลวันยี่เป็งจัดขึ้นในช่วงวันลอยกระทงของทุกปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน เป็นงานประเพณีที่น่าสนใจยิ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่เก่าแก่และสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ โดยจะเริ่มในตอนค่ำของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เรียกว่าวันกระทงเล็ก ซึ่งเรียกตามกิจกรรมที่ทำในวันนั้น โดยมีการจัดตกแต่งกระทงเพื่อนำไปลอยที่แม่น้ำปิง โดยคนส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นการขอขมาแม่พระคงคาและสะเดาะเคราะห์ งานวันที่สองคือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12 เรียกว่าวันกระทงใหญ่ โดยจะมีการแห่กระทงขนาดใหญ่ที่มีนางนพมาศแห่ไปรอบตัวเมือง ในเทศกาลนี้จะมีการปล่อยโคมลอย

เพื่อเป็นการบูชาพระธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ มีการจุดดอกไม้ไฟ ประทัดประทง รวมถึงขบวนแห่ นางนพมาศด้วย

เทศกาลไม้ดอกไม้ประดับหรืองานมหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ มักจะจัดขึ้นในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์แรกของเดือนกุมภาพันธ์ สถานที่จัดคือบริเวณสวนสาธารณะหนองบวหาด โดยในวันศุกร์มีการประกวดกล้วยไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ ประกวดและโชว์การจัดสวน ส่วนในวันเสาร์ถือว่าเป็นวันเปิดงาน ในช่วงเช้าจะมีการจัดรถแห่ที่ประดับด้วยใบไม้ดอกไม้ประดับพร้อมสาวงามเคลื่อนไปตามที่มีการจัดแต่งดอกไม้ตลอดทาง ส่วนวันอาทิตย์รถที่แห่มา ก็จะนำมาจอดไว้ที่สวนหนองบวหาดเพื่อให้ประชาชนเข้าชม

งานประเพณีสงกรานต์จังหวัดเชียงใหม่ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน โดยเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีคูน้ำล้อมรอบ มีน้ำเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเล่นอย่างเต็มที่ ทำให้นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเดินทางมาเที่ยวสงกรานต์ในจังหวัดเชียงใหม่ทุกปี อีกทั้งคนเหนืยังถือว่าเป็นวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนเหนือีกด้วย โดยในวันที่ 13 ถือเป็นวันสังขารล่อง หรือวันมหาสงกรานต์ ในช่วงเที่ยงคืนของวันที่ 12 และวันที่ 13 จะมีการจุดประทัด ตีฆ้อง เป็นการแสดงการต้อนรับปีใหม่ของคนเหนื ในวันที่จะมี การปล่อยนกปล่อยปลาเพื่อสะเดาะเคราะห์และมีการทำความสะอาดบ้านด้วย ในวันมหาสงกรานต์นี้จะมีขบวนแห่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และขบวนแห่ นางสงกรานต์ โดยเริ่มจากวัดพระสิงห์วรมหาวิหารแห่ไปรอบเมืองเชียงใหม่ ในวันที่ 14 เป็นวันเนา ถือเป็นวันสุกดิบในการเตรียมอาหารเพื่อทำบุญในวันรุ่งขึ้น ในวันที่ 15 ถือเป็นวันพญาวัน ตอนเช้าจะมีการทำบุญให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับมีการถวายเจดีย์ทรายและปักตุงซึ่งคือธงสีต่างๆ รอบกองเจดีย์ จากความเชื่อที่ว่าเป็นการชำระหนี้สงฆ์จากการที่เดินเหยียบเอาทรายออกจากวัด แล้วมีพิธีรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ และเล่นสาดน้ำกัน

เนื่องจากปัจจัยและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวต่างๆ ในแต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ดังในตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ถึงปี พ.ศ.2547 จะเห็นได้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ กล่าวคือจากปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มากขึ้นตามลำดับ กล่าวคือจากปี พ.ศ. 2536 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2,092,025 คน โดยจำแนกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวน 1,286,958 คน และเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 805,067 คน ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ มีรายได้รวม 17,380 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงในปี พ.ศ.2547 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3,146,194 คน โดยจำแนก

เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนมากถึง 1,714,843 คนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 1,431,351 คน ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่มีรายได้รวม 45,067 ล้านบาท จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้แก่จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก

ตาราง 1.2 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดเชียงใหม่และรายได้จากการท่องเที่ยวของ จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2536 – 2547

ปี	ชาวไทย			ชาวต่างประเทศ			รวม	รายได้ : ล้านบาท
	จำนวน	สัดส่วน	%การเปลี่ยนแปลง	จำนวน	สัดส่วน	%การเปลี่ยนแปลง		
2536	1,286,958	61.52		805,067	38.48		2,092,025	17,380
2537	1,321,164	60.43	2.66	865,144	39.57	7.46	2,186,308	16,640
2538	1,545,138	63.42	16.95	891,209	36.58	3.01	2,436,347	16,040
2539	1,813,284	65.75	17.35	944,726	34.25	6.00	2,758,010	21,006
2540	1,730,789	62.46	-4.55	1,040,198	37.54	10.11	2,770,987	21,388
2541	1,807,477	62.32	4.43	1,092,614	37.68	5.04	2,900,091	23,140
2542	1,802,264	58.78	-0.29	1,263,761	41.22	15.66	3,066,025	34,045
2543	1,773,621	57.48	-1.59	1,311,856	42.52	3.81	3,085,477	37,386
2544	1,683,600	53.01	-5.08	1,492,261	46.99	13.75	3,175,861	37,729
2545	1,639,473	51.27	-2.62	1,558,317	48.73	4.43	3,197,790	37,514
2546	1,714,843	54.51	4.60	1,431,351	45.49	-8.15	3,146,194	38,291
2547	1,877,194	51.81	9.32	1,746,201	48.19	22.00	3,623,395	45,067

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กองสถิติและวิจัย

รายได้จากการท่องเที่ยวนี้ยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1.3 เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ในภาคธุรกิจ โรงแรมและร้านอาหาร กับผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ณ ราคาปัจจุบัน พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2541-2544 โดยในปี พ.ศ. 2544 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ในภาคธุรกิจ โรงแรมและร้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 8.64 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้น

ร้อยละ 11.08 จากนั้นในปี พ.ศ.2545 – 2546 จะมีสัดส่วนที่ลดลงเล็กน้อย นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ในภาคธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เป็นบวก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2546

เนื่องจากการท่องเที่ยวภายในประเทศสามารถทำรายได้เป็นจำนวนมากจึงทำให้เป็นที่น่าสนใจว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเทศกาลสงกรานต์ในจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะการใช้จ่ายเป็นอย่างไร และรายได้นั้นตกไปสู่ธุรกิจใดบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

ตาราง 1.3 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่ ณ ราคาปัจจุบันและมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารระหว่างปี พ.ศ. 2541 – 2546

ปี	GPP (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	GPP ในภาคธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	GPP ในภาคธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร/GPP (%)
2541	81,082		7,005		8.64
2542	76,669	-5.44	7,987	14.02	10.42
2543	72,588	-5.32	7,992	0.06	11.01
2544	76,042	4.76	8,427	5.44	11.08
2545	85,306	12.18	8,714	3.41	10.21
2546	89,410	4.81	8,802	1.01	9.84

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเทศกาลสงกรานต์ของจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงแบบแผนค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเทศกาลสงกรานต์ของจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

สามารถนำผลการศึกษาที่ได้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลสงกรานต์และการวางแผนนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะลักษณะการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของจังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2549